

УДК 930:050(438)]”195/19”:33(091)(438)

DOI 10.69550/3041-1467.1.303935

Лідія ЛАЗУРКО

доктор історичних наук, професор кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (lazurkol@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-9748-9249

Researcher ID: D-4089-2019

Ореста ЩЕРБАН

кандидат економічних наук, доцент, Інститут підприємництва та перспективних технологій Національного університету “Львівська політехніка”, вул. Горбачеського, 18, м. Львів, 79008, Україна (mppjavir@ukr.net)

ORCID: 0000-0001-5422-4032

Researcher ID: R-4722-2017

Lidiia LAZURKO

PhD hab. (History), Professor of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (lazurkol@gmail.com)

Oresta SHCHERBAN

PhD (Economics), Senior Lecturer, Institute of Entrepreneurship and Promising Technologies, National University “Lviv Polytechnic”, 18 Gorbachevsky Street, Lviv, postal code 79008, Ukraine (mppjavir@ukr.net)

Бібліографічний опис статті: Лазурко, Л. & Щербан, Т. (2022). Студії над аграрною історією Польщі (за матеріалами часопису “Kwartalnik Historyczny” кінця XIX – початку XX ст.). *Axis Europae*, 1, 17–26. doi: 10.69550/3041-1467.1.303935

Bibliographic Description of the Article: Lazurko, L., Shcherban, O. (2022). Studii nad ahrarnoiu istoriieiu Polshchi (za materialamy chasopysu “Kwartalnik Historyczny” kintsia XIX – pochatku XX st.) [Studies on the agrarian history of Poland (based on the materials of the journal “Kwartalnik Historyczny” of the end of the 19th – beginning of the 20th century)]. *Axis Europae*, 1, 17–26. doi: 10.69550/3041-1467.1.303935

**СТУДІЇ НАД АГРАРНОЮ ІСТОРІЄЮ ПОЛЬЩІ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПИСУ “KWARTALNIK HISTORYCZNY”
КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.)**

Анотація. Метадослідження – розкриття як на сторінках часопису “Kwartalnik Historyczny” відобразився процес становлення та розвитку студій з аграрної історії Польщі у загальному контексті історико-економічних досліджень – нового для тогочасної польської історіографії дослідницького напрямку. **Методологія**

дослідження ґрунтується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності, поміркованого нарративного конструктивізму, а також на використанні загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше в історіографії здійснено спробу реконструювати відображення на сторінках часопису “Kwartalnik Historyczny” (1887–1918) процесу становлення та розвитку досліджень над аграрною історією Польщі. **Висновки.** Вивчення публікацій часопису “Kwartalnik Historyczny” показує як еволюціонувала історико-економічна проблематика у дослідженнях зламу XIX–XX ст. На прикладі аграрної історії ми можемо бачити, що наприкінці XIX ст. економічна проблематика поступалася питанням політичної історії, фактично перебуваючи на марґінесі дослідницьких зацікавлень. Але уже на початку наступного століття історико-економічна проблематика стає предметом спеціального вивчення. Відзначимо також, що історія економіки у Польщі тривалий час була тісно пов'язана з рефлексією над минулим польського суспільства та державного устрою. Розмежування проблематики в багатьох пунктах було просто неможливим, оскільки державний устрій зумовлював соціально-економічні стосунки, з іншого боку, імпульси перемін у царині права та адміністрування були залежні від суспільства. Історики, що спеціалізувалися у цих галузях, змушені були у зв'язку з цим зосереджуватися на всіх цих питаннях. Це тягло за собою потребу розширення погляду на певні проблеми та переходу на вищий рівень – від позитивістських мікрографічних досліджень до узагальнювальних, синтетичних опрацювань, що, своєю чергою, зумовлювало модернізацію чинних моделей історичного пізнання та виводило історичну науку на інший рівень осягнення минулого.

Ключові слова: польська історіографія, історична преса, “Kwartalnik Historyczny”, історична економіка, аграрна історія.

**STUDIES ON THE AGRARIAN HISTORY OF POLAND
(BASED ON THE MATERIALS OF THE MAGAZINE
“KWARTALNIK HISTORYCZNY”
OF THE END OF THE 19th – BEGINNING OF THE 20th CENTURY)**

Abstract. *The purpose of the research* is to reveal how the process of formation and development of Polish agrarian history studies was reflected in the pages of the journal “Kwartalnik Historyczny” in the general context of historical and economic research – a new research direction for Polish historiography at that time. **The research methodology** is based on the principles of historicism, systematicity, scientificity, verification, authorial objectivity, moderate narrative constructivism, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic) methods. **The scientific novelty** is that, for the first time in historiography, an attempt was made to reconstruct the process of formation and development of research on the agrarian history of Poland on the pages of the journal “Kwartalnik Historyczny” (1887–1918). **Conclusions.** The study of the publications of the journal “Kwartalnik Historyczny” shows that the history of the Polish economy has long been closely connected with the reflection on the past of Polish society and the state system. Demarcation of issues in many points was simply impossible, since the state system conditioned socio-economic relations, on the other hand, the impulses of changes in the field of law and administration

were dependent on society. Historians specializing in these fields had to take all these factors into account. This entailed the need to expand the view of the problems of the past and move to another level of research - from positivist micrographic studies to generalizing, synthetic studies, which, in turn, led to the modernization of existing models of historical knowledge and brought historical science to a higher, more generalizing level of understanding the past.

Keywords: Polish historiography, historical press, “Kwartalnik Historyczny”, historical economy, agrarian history.

Постановка проблеми. Наприкінці XIX ст. на сторінках львівського універсально-історичного часопису “Kwartalnik Historyczny” починають з’являтися епізодичні дослідження з ще не виділеної в окрему галузь історії економіки Польщі. А вже на поч. XX ст., коли почали з’являтися самостійні дослідження з цієї дисципліни, розпочався новий етап у її становленні, пов’язаний з діяльністю Ф. Буяка (Львів), Я. Рутковського та К. Тименицького (Познань), Р. Гродецького (Краків) та ін.

Аналіз досліджень. В історіографії не бракує узагальнюючих досліджень про становлення та функціонування польської історії економіки та особливе місце у цьому процесі науковців Львова (Inglot, 1937, s. 377–411). Зокрема значний інтерес викликали питання функціонування історико-економічних шкіл (наприклад школи Францішека Буяка) та окремих дослідників, що відзначилися у цій сфері (Адама Шеланговського, Яна Рутковського та ін.) (Maternicki, 2009, s. 404–417; Morawski, 2011, s. 15–26; Topolski, 1986). Маємо також в історіографії й узагальнювальні праці з історії становлення і розвитку досліджень з польської економіки, зокрема у контексті діяльності Львівського університету (Kula, 1963; Kowalski, 2016), а також спеціальні розвідки про бачення окремими дослідниками (наприклад Ф. Буяком) проблем аграрного розвитку Польщі (Kowalczyk, 2016) та України (Kornovenko & Pasichna, 2021). Поодинокими залишаються спеціальні студії, присвячені відображенню становлення історії економіки як науки на шпальтах львівських наукових історичних видань (Lazurko & Shcherban, 2020). Особливий інтерес викликає науково-інформаційна діяльність часопису “Kwartalnik Historyczny”, що видавався у Львові з 1887 до 1939 р. та став своєрідним віддзеркаленням розвитку тодішньої польської історичної науки.

Мета дослідження – показати, як на сторінках часопису “Kwartalnik Historyczny” відобразився процес становлення та розвитку студій з аграрної історії Польщі у загальному контексті історико-економічних досліджень – нового для тогочасної польської історіографії дослідницького напрямку.

Виклад матеріалу. Кінець XIX ст. – час коли “Kwartalnik Historyczny” переживає етап свого становлення – збігається з появою перших розвідок з історії польської економіки. У цей час ще немає спеціалістів цієї галузі, дисципліна ще не є предметом систематичного університетського навчання, а окрема інформація влітається у курси з політичної історії чи історії права та культури. Про цей період С. Інглот писав: “Це час, коли історики права, політики і культури цікавляться деякими аспектами історії суспільства та економіки” (Inglot, 1937, s. 377–378). Відтак питання історії економіки фігурують в окремих дослідженнях львівських дослідників-позитивістів Л. Фінкеля, О. Бальцера, Ф. Папее, А. Прохаски, найбільшим здобутком яких вважається не стільки їхня власна пізнавальна діяльність, як фахова підготовка кадрів. Вони стали тими “атлантами, на чиїх плечах наступне покоління сягатиме по плоди таких нових історичних дисциплін, як історія економіки, права, культури тощо” (Inglot, 1937, s. 378).

А вже на поч. ХХ ст. з'явилися перші систематичні та цілеспрямовані студії з історії економіки, що було пов'язано зі зміною дослідницької парадигми та виходом на авансцену представників другого покоління польських науковців: неоромантичного і модерністського спрямування. Зазначимо, що назагал спеціальні історико-економічні дослідження початку ХХ ст. були царинною молодих науковців. Розвиток досліджень з історії економіки та сільського господарства, представлених на сторінках часопису, пов'язаний з діяльністю, Ф. Буяка, С. Грабського, Я. Рутковського, Р. Гродецького, К. Тименецького. Їхні зацікавлення поширювалися і на історію середньовіччя та ранньомодерного часу, і на нову епоху, охоплюючи як соціальні, так і економічні питання. Окрім того, вони відзначалися важливими методичними рішеннями й оригінальністю суджень.

Зіркою першої величини тут, безумовно, був Францішек Буяк – один з головних творців історії польської економіки, той, хто занурився у саму суть історичної синтези з теоретичного погляду. Огляди перших досліджень Ф. Буяка потрапляли на шпальти “Kwartalnika Historycznego” ще на початку ХХ ст. коли він працював у Кракові і робив перші кроки у вивченні історії економіки. А розквіт його діяльності припав на міжвоєнний період і пов'язаний з діяльністю у Львівському університеті. Саме там і тоді йому вдалося створити власну школу історії економіки та вийти на міжнародний рівень представлення власних студій, що вилилося у співпрацю з представниками найавторитетнішої на той час історичної школи – французької школи Анналів – Марком Блоком та Люсьєном Февром.

А от до 1918 р. знаковими для історії економіки у Львові були, безумовно, А. Шеланговський та Я. Рутковський, що вирізнялися власним баченням цієї дисципліни. Для А. Шеланговського історія економіки розкривалася в глобальних питаннях міжнародної політики, що впливали на господарське життя певного краю. А для Я. Рутковського це була передовсім історія міжлюдських взаємин, зумовлених економічним життям, що забезпечувало потреби людини. Її головним завданням він вбачав не опис економічного устрою окремих епох, а з'ясування історії економічних явищ (Kolbuszewska, 2005, s. 194).

Зі Львовом була пов'язана на поч. ХХ ст. й діяльність С. Грабського та Р. Гродецького. Якщо теоретичні побудови першого фактично знаменували собою появу ще не оформленого історико-економічного напрямку, то уже за якийсь десяток років другий представив науковій спільноті конкретні досягнення у вивченні історії економіки, а його праці демонстрували високий дослідницький рівень.

Звертаючись до матеріалів часопису “Kwartalnik Historyczny”, можемо побачити, як формувалася та еволюціонувала історико-економічна тематика, поволи завойовуючи собі симпатиків та перетворюючись на самостійну історичну дисципліну. Окремі сюжети, які можемо віднести до аграрної історії Польщі, піднімалися дослідниками у контексті проблеми залюднення земель давньої держави та подальшої її колонізаційної експансії. І одним зі знакових досліджень цієї теми стала “Ревізія теорії про первинне осадництво в Польщі” О. Бальцера (Balzer, 1898, s. 21–64). У цій праці О. Бальцер, львів'янин, один із найавторитетніших польських істориків права, полемізував з Ф. П'єкосинським з приводу його теорії родового заселення польських земель. Ф. П'єкосинський обстоював теорією про експансивне походження шляхти (він, зокрема, був автором так званої рунічної теорії походження гербових зображень, які виводив зі скандинавських рун) на підтвердження якої подавав ґрунтовний аналіз впливу зовнішніх чинників на постання держави та творення польського

суспільства (Piekosiński, 1890, s. 674–730). Натомість О. Бальцер уважав, що ця теорія не мала підтвердження в джерельних матеріалах і був прихильником поглядів, згідно з якими давня польська держава розвивалася шляхом еволюції стосунків місцевих племен без втручання чужинців (Balzer, 1898, s. 21–64). Не останнє місце в аргументації О. Бальцера займали проблеми правового та економічного розвитку в давні часи.

В історіографії вважається, що 40-сторінкова “Ревізія теорії про первинну колонізацію Польщі” О. Бальцера була переломною в розвитку теорії походження польського народу та держави. Окрім того, ця, відносно невелика за обсягом стаття сприяла зростанню зацікавлення питанням первинної колонізації польських земель. Названа конструкція набула широкого визнання в польській історичній науці. А, як слушно згодом зауважив Я. Адамус – історик права та один з перших дослідників творчості О. Бальцера: “Ця теорія й так би розвивалася, але невідомо, чи хтось так би її аргументував” (Adamus, 1958, s. 203).

Жваво цікавилися автори часопису також темою колонізації українських земель, оскільки Towarzystwo Historyczne та його видавничий проєкт – часопис “Kwartalnik Historyczny”, відзначалися особливою увагою до історії земель Червоної Русі. У 1893 р. А. Яблоновський, чий науковий інтерес також поширювався на історію Руського воєводства Речі Посполитої, опублікував дослідження під назвою “Колонізація України в часи останніх Ягеллонів” (Jablonowski, 1893, s. 50–65). По суті, це був розлогий полемічний огляд другого тому “Активів про заселення південно-західної Росії” (1890), підготовлених М. Владімірським-Будановим. А. Яблоновський полемізував з автором з приводу деяких аспектів колонізації України в литовські часи (з кін. XV ст. і до Люблінської унії). Оскільки видання супроводжувалося об’ємною передмовою, у якій російський історик подав своє бачення процесу залюднення цих теренів, полеміка вийшла доволі конкретною.

У зазначених студія кінця XIX ст. економічна проблематика поступалася питанням політичної історії, перебуваючи, фактично, на маргінесі дослідницьких зацікавлень. Але уже на початку наступного століття ми бачимо появу праць “про колонізацію”, наріжним каменем яких були історико-економічні питання. Таким знаковим дослідженням з історичної економіки стали “Студії над заселенням Малопольщі” Ф. Буяка (1905). У 1907 р. А. Віньяж опублікував в часописі огляд цієї праці, що виходила за окреслені в темі межі, оскільки містила “універсальну соціологічну програму аграрних досліджень” (Winiarz, 1907, s. 466–471). Це дослідження стало підставою габілітації Ф. Буяка з історичної економіки – першого в історії польської науки захисту з цієї дисципліни, що відбувся у 1905 р. (Pisulińska, 2020, s. 364). Ф. Буяк вперше у польській науці подав теоретичне обґрунтування нової історичної дисципліни, доводячи, що історію розвитку народу, яка сягає всіх проявів його життя, “неможливо зрозуміти без повного охоплення його економічного розвитку, який, чим більш відчутний і зрозумілий сам по собі, полегшує розуміння духовних та політичних явищ” (Bujał, 1963, s. 498).

У цій праці Ф. Буяк також доводив виголошену колись С. Смолькою тезу про те, що рільництво мало основне значення для розвитку середньовічної Польщі. На противагу К. Шайносі, Т. Войцеховському та М. Бобжинському Ф. Буяк стверджував, що Давня Польща не була “краєм пущ і боліт”, а залюдненою державою з розвинутою матеріальною культурою, зокрема рільничою. Він полемізував й з німецькими істориками, які приписували німецьким колоністам заслугу поширення в Польщі таких цивілізаційних технічних винаходів, як, наприклад, плуг. Ф. Буяк аргументовано

доводив, що плуг в Польщі був поширений, так само як рало та соха, значно швидше. Велике значення він надавав випалюванню як способу господарювання в лісистих місцевостях. Також автор представив процес творення території села і формування його меж. У цій роботі він використав методи дослідження, характерні для медієвістики та здійснив поворот до творення синтетичної історії (Kolbuszewska, 2005, s. 189). Ця праця Ф. Буяка стала здобутком тодішньої польської історіографії. Було це, як вважає Є. Матерніцький, “наслідком фахового опанування професією історика і обережністю у висновках” (Maternicki, 1982, s. 133–134).

Відзначимо також, що одним з дослідників історії економічної думки в Польщі, чії праці вплинули на активізацію розвитку цього напрямку, був С. Грабський. Його праці, фактично, знаменували появу цієї наукової дисципліни. На сторінках часопису надібуємо рецепцію його досліджень, присвячених загальним питанням розвитку історії польської економічної думки (Gargas, 1902). Так, у огляді роботи С. Грабського, присвяченій історії економічних досліджень Польщі XVIII–XIX ст., акцентувалося на питаннях методологічного характеру. Зокрема, рецензент відзначав, що С. Грабський звертав увагу на відмінності завдань економіста й історика: “Що для економіста є явищем, те для історика – закономірність. І навпаки, що для історика є фактом, те для економіста є лише специфічним проявом в особливих соціально-економічних умовах. Історик досліджує літературу як витвір цілісності соціальних стосунків, а економіст звертається до теорії заради методичних вказівок” (Gargas, 1902, s. 635). Однак не з усіма його твердженнями оглядач погоджувався. Так, викликали неоднозначне сприйняття погляди С. Грабського на національні особливості історико-економічної науки, врахування яких він уважав ключовими у провадженні такого типу досліджень.

А вже у наступному десятилітті на сторінках часопису спостерігаємо появу цілком конкретних, реалізованих за усіма тодішніми дослідницькими правилами роботи з історії економіки та дискусії навколо них. У “Kwartalniku Historycznym” протягом 1912–1913 рр. публікувалося дослідження Р. Гродецького “Требніцька княжа волость на тлі організації княжих маєтків Польщі у XII ст.” (Grodecki, 1912). Ця праця постала результатом його навчання на семінарі в Ягелонському університеті під керівництвом Станіслава Кжижановського. Ця праця стала підставою для захисту Р. Гродецьким докторського ступеня, проте сам захист відбувся допіру у 1918 р. після закінчення війни.

Увазі читачів було представлено розвиток княжого требніцького маєтку. У цьому, взірцевому з багатьох поглядів, дослідженні автор ретельно і вдумливо обговорював організацію внутрішнього устрою цього маєтку, включаючи й соціальну структуру. Доводив, що виробництво, яке здійснювалося в ньому в княжі часи, забезпечувало власні потреби і частково реалізовувалося на ринку. В часи, коли маєток став монастирем, тривав розвиток фільваркової системи, основною складовою якої було рільництво. Назагал публікацію цього дослідження на сторінках часопису можна розглядати визнанням науковою спільнотою такого типу праць.

У наступні роки ім’я Р. Гродецького також з’являлося у виданні. Так на сторінках часопису “Kwartalnik Historyczny” було опубліковано полемічне за своїм характером дослідження “Студії над історією економіки XII ст.” (Grodecki, 1915). Фактично це були рефлексії Р. Гродецького з приводу роботи К. Тименєцького, дослідження якого, у парі зі студіями самого рецензента, знаменували появу систематичних і методичних досліджень економічних підвалів Польщі XII ст.

Сучасні історіографи генезу такого типу праць виводять ще з досліджень К. Потканського та Ф. Буяка, оскільки обоє виявили сильний вплив на як на Р. Гродецького, так і на К. Тименецького (Maternicki, 1982, s. 138). А суттєвим новаторством молодих вчених було те, що вони, під впливом методологічних новацій західноєвропейських дослідників історії, почали застосовувати у своїх працях здобутки етнографії та соціології. Отже, у згадуваній праці К. Тименецький, віддаючи данину позитивізму, багато уваги присвятив питанням автентичності давніх документів, зокрема королівських привілеїв. А далі переходив до конкретного аналізу особливостей колонізації теренів Давньої Польщі: характеру земель, густоти населення, соціальних та економічних стосунків, тощо.

Р. Гродецький високо оцінював це дослідження, вважаючи його дуже важливим для з'ясування особливостей економічної історії XII ст. У ньому піднімалося багато актуальних проблем, й воно ґрунтувалося на нових дослідницьких методах вивчення колонізації. Відзначав рецензент і слабкі сторони роботи, пов'язані не тільки з, на його думку, недостатнім опрацюванням джерельних матеріалів, а й з довільною їх інтерпретацією (Grodecki, 1915, s. 293).

До питань аграрної історії більш пізнього періоду звертався Я. Рутковський. Як підкреслювала Й. Кольбушевська: “Я. Рутковський був піонером у реалізації на ґрунті історії економіки теоретичної моделі. Демонструючи неабияку ерудицію та методологічну культуру, з деякою зверхністю ставився до фактографічних даних, які для нього були не самоціллю, а лише вихідним пунктом” (Kolbuszewska, 2005, s. 196).

На сторінках часопису бачимо розвідку Я. Рутковського “Перебудова села у Польщі після воєн XVII ст.” (Rutkowski, 1916). Апелюючи до потреби використання у такого типу дослідженнях статистичних методів, бачимо, як сам автор застосовує їх при дослідженні королівських люстрацій XVII ст. Це привело його до висновків, що відбудова сільського господарства після військових спустошень у XVII ст. поєднувалася з перебудовою структури села: відбувалося збільшення фільваркового ареалу, обмежувалися селянські наділи, а у фільварках зростала роль найманої праці. Ще одним новаторством Я. Рутковського стало врахування у дослідженні ролі такого зовнішнього фактора, що мав безпосередній вплив на історію господарства, як стихійні лиха. Це, зокрема, дало йому підставу говорити про те, що катаклізми спричиняли не лише кількісні зміни величини споживчих багатств, продуктивних сил, але й започатковували тривалі структурні зміни в суспільстві та господарстві країни.

Висновки. Вивчення публікацій часопису “Kwartalnik Historyczny” показує, як еволюціонувала історико-економічна проблематика у дослідженнях зламу XIX–XX ст. На прикладі аграрної історії можемо бачити, що наприкінці XIX ст. економічна проблематика поступалася питанням політичної історії, фактично перебуваючи на маргінесі дослідницьких зацікавлень. Але уже на початку наступного століття історико-економічна проблематика стає предметом спеціального вивчення. Відзначимо також, що історія економіки у Польщі тривалий час була тісно пов'язана з рефлексією над минулим польського суспільства та державного устрою. Розмежування проблематики в багатьох пунктах було просто неможливим, оскільки державний устрій зумовлював соціально-економічні стосунки, з іншого боку, імпульси перемін у царині права й адміністрування були залежні від суспільства. Історики, що спеціалізувалися у цих галузях, змушені були у зв'язку з цим зосереджуватися на всіх цих питаннях. Це тягло за собою потребу розширення погляду на певні проблеми та переходу на вищий рівень – від позитивістських мікрографічних досліджень до узагальнювальних,

синтетичних опрацювань, що, зі свого боку, зумовлювало модернізацію чинних моделей історичного пізнання та виводило історичну науку на інший рівень осягнення минулого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Adamus, J.** (1958). *Polska teoria rodowa*. Łódź: SUM.
- Balzer, O.** (1898). Rewizja teorii o pierwotnym osadnictwie w Polsce. *Kwartalnik Historyczny*, 21–64.
- Gargas, Z.** (1902). [Рец.:] Grabski S. Współczesna nasza literatura ekonomiczna i stanowisko jej w historii rozwoju polskiej myśli ekonomicznej. *Kwartalnik Historyczny*, 635–640.
- Grodecki, R.** (1912). Książęca włość Trebnicka na tle organizacji majątków książęcych w Polsce w XII w. Cz. 1. *Kwartalnik Historyczny*, 433–475. (Cz. 2: 1913, 1–66.)
- Grodecki, R.** (1915). Studya nad dziejami gospodarczymi Polski XII w. *Kwartalnik Historyczny*, 257–294.
- Inglot, S.** (1937). Rozwój historii społecznej i gospodarczej. *Kwartalnik Historyczny*, 377–411.
- Jablonowski, A.** (1893). Kolonizacja Ukrainy za ostatnich Jagellonów. *Kwartalnik Historyczny*, 50–65.
- Kolbuszewska, J.** (2005). *Mutacja modernistyczna w historiografii polskiej (przełom XIX i XX wieku)*. Łódź.
- Kornovenko, S., & Pasichna, Yu.** (2021). Intellectual Bases of Ukrainian Agrarianism of the Revolutionary Epoch: Vyacheslav Lypynsky. *Skhidnoievropejskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 19, 107–121. DOI: 10.24919/2519-058X.19.234292
- Kowalski, K.** (2016). Historia gospodarcza. *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 429–459.
- Kowalczyk, E.** (2016). Agraryzm i jego wyraz w myśli społeczno-ekonomicznej F. Bujaka, W. Stysia i W. Grabskiego. *Przegląd Prawa i Administracji*, 105, 85–98. DOI: 10.19195/0137-1134.105.6
- Kula, W.** (1963). *Problemy i metody historii gospodarczej*. Warszawa: Państwowe Wydawn. Naukowe.
- Lazurko, L., & Shcherban, O.** (2020). Historical and economic problems on the pages of the journal “Kwartalnik Historyczny” (1887–1918). *Skhidnoievropejskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 14, 46–53. DOI:10.24919/2519-058x.14.197178
- Maternicki, J.** (2009). Adam Szelągowski (1873–1961) – sylwetka historyka. *Historia i życie narodu. Poglądy i postawy historyków polskich XIX i XX w.* Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 404–417.
- Maternicki, J.** (1982). *Historiografia polska XX wieku. Cz. 1. Lata 1900–1918*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich-Wydawnictwo.
- Morawski, W.** (2011). Czego historią jest historia gospodarcza? *Przegląd badań nad historią gospodarczą w XX w.*, 15–26.
- Piekosiński, F.** (1890). Najnowsze poglądy na wytworzenie się szlachty polskiej. *Kwartalnik Historyczny*, 674–730.
- Pisulińska, J.** (2020). Rzecz o przyjaźni i nauce historycznej. Listy Franciszka Bujaka do Stanisława Zakrzewskiego w zbiorach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu [On friendship and historical sciences. Letters from Franciszek Bujak to

Stanisław Zakrzewski in the collection of the Library of the National Ossolineum Institute in Wrocław]. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*, 81, 361–397. DOI: 10.12775/RDSG.2020.13

Rutkowski, J. (1916). Przebudowa wsi w Polsce po wojnach z połowy XVII wieku. *Kwartalnik Historyczny*, 309–342.

Topolski, J. (1986). *O Nowy Model Historii. Jan Rutkowski (1886–1949)*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Winiarz, A. (1907). [Rec.:] Bujak F. Studia nad osadnictwem Małopolski. Cz.1. *Kwartalnik Historyczny*, 466–471.

REFERENCES

Adamus, J. (1958). *Polska teoria rodowa* [Polish ancestral theory]. Łódź: SUM. [in Polish].

Balzer, O. (1898). Rewizja teorii o pierwotnym osadnictwie w Polsce [Revision of the theory about the original settlement in Poland]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 21–64. [in Polish].

Gargas, Z. (1902). [Рец.:] Grabski S. Współczesna nasza literatura ekonomiczna i stanowisko jej w historii rozwoju polskiej myśli ekonomicznej [Our contemporary economic literature and its position in the history of the development of Polish economic thought]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 635–640. [in Polish].

Grodecki, R. (1912). Książęca włość Trebnicka na tle organizacji majątków książęcych w Polsce w XII w. Cz. 1. [The princely estate of Trzebnica against the background of the organization of princely estates in Poland in the 12th century. Pt.1]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 433–475. (Pt. 2: 1913, 1–66). [in Polish].

Grodecki, R. (1915). Studya nad dziejami gospodarczymi Polski XII w. [Studies on the economic history of Poland in the 12th century]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 257–294. [in Polish].

Ingłot, S. (1937). Rozwój historii społecznej i gospodarczej [Development of social and economic history]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 377–411. [in Polish].

Jablonowski, A. (1893). Kolonizacja Ukrainy za ostatnich Jagiellonów [Colonization of Ukraine under the last Jagiellons]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 50–65. [in Polish].

Kolbuszewska, J. (2005). *Mutacja modernistyczna w historiografii polskiej (przełom XIX i XX wieku)* [Modernist mutation in Polish historiography (turn of the 19th and 20th centuries)]. Łódź. [in Polish].

Kornovenko, S., & Pasichna, Yu. (2021). Intellectual Bases of Ukrainian Agrarianism of the Revolutionary Epoch: Vyacheslav Lypynsky. *Skhidnoevropejskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 19, 107–121. DOI: 10.24919/2519-058X.19.234292 [in English].

Kowalski, K. (2016). Historia gospodarcza [Economic history]. *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku) – History at the University of Lviv. Research and teaching (until 1939)*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 429–459. [in Polish].

Kowalczyk, E. (2016). Agraryzm i jego wyraz w myśli społeczno-ekonomicznej F. Bujaka, W. Stysia i W. Grabskiego [Agrarianism and its expression in the socio-economic ideas of F. Bujak, W. Stys and W. Grabski]. *Przegląd Prawa i Administracji – Review of Law and Administration*, 105, 85–98. DOI: 10.19195/0137-1134.105.6 [in Polish].

Kula, W. (1963). *Problemy i metody historii gospodarczej* [Problems and methods of economic history]. Warszawa: Państwowe Wydawn. Naukowe. [in Polish].

Lazurko, L., & Shcherban, O. (2020). Historical and economic problems on the pages of the journal “Kwartalnik Historyczny” (1887–1918). *Skhidnoievropejskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 14, 46–53. DOI: 10.24919/2519-058x.14.197178 [in English].

Maternicki, J. (2009). Adam Szelągowski (1873–1961) – sylwetka historyka [Adam Szelągowski (1873–1961) – profile of a historian]. *Historia i życie narodu. Poglądy i postawy historyków polskich XIX i XX w. – History and life of the nation. Views and attitudes of Polish historians of the 19th and 20th centuries*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 404–417. [in Polish].

Maternicki, J. (1982). *Historiografia polska XX wieku. Cz. 1. Lata 1900–1918* [Polish historiography of the 20th century. Vol. 1. (1900–1918)]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich-Wydawnictwo. [in Polish].

Morawski, W. (2011). Czego historią jest historia gospodarcza? [What is economic history?] *Przegląd badań nad historią gospodarczą w XX w. – Review of research on economic history in the 20th century*, 15–26. [in Polish].

Piekosiński, F. (1890). Najnowsze poglądy na wytworzenie się szlachty polskiej [The latest views on the formation of the Polish nobility]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 674–730. [in Polish].

Pisulińska, J. (2020). Rzecz o przyjaźni i nauce historycznej. Listy Franciszka Bujaka do Stanisława Zakrzewskiego w zbiorach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu [On friendship and historical sciences. Letters from Franciszek Bujak to Stanisław Zakrzewski in the collection of the Library of the National Ossolineum Institute in Wrocław]. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych – Annals of Social and Economic History*, 81, 361–397. DOI: 10.12775/RDSG.2020.13 [in Polish].

Rutkowski, J. (1916). Przebudowa wsi w Polsce po wojnach z połowy XVII wieku [Redevelopment of a village in Poland after the wars of the mid-17th century]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 309–342. [in Polish].

Topolski, J. (1986). *O Nowy Model Historii. Jan Rutkowski (1886–1949)* [For a New Model of History. Jan Rutkowski (1886–1949)]. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. [in Polish].

Winiarz, A. (1907). [Rec.:] Bujak F. Studia nad osadnictwem Małopolski. Cz.1. [Studies on the Settlement of Małopolska. Part 1]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 466–471. [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 3 лютого 2022 р.
Стаття рекомендована до публікації 19.12.2022.*